

Giganci Nauki

<https://gigancinauki.pl/gn/biogramy/84293,Fonberg-Ignacy.html>
2022-10-05, 14:25

Fonberg Ignacy

FONBERG Ignacy (1 II 1801, Bielsko Podlaskie – 23 X 1891, Kijów), lekarz i chemik, jeden z pionierów polskiej terminologii chemicznej.

Pochodził z rodziny rzemieślniczej, sprowadzonej przez A. Tyzenhauza z Warmii. Ojciec F. miał pracownię powozów i wyrobów żelaznych w Bielsku Podlaskim.

F. zdał maturę w 1817 w Gimnazjum Białostockim i podjął studia na wydziale matematyczno-fizycznym Uniw. Wileńskiego. W 1822 zdobył tytuł kandydata nauk, a w 1824 tytuł magistra filozofii. Początkowo był uczniem, następnie pomocnikiem Jędrzeja Śniadeckiego, prowadzącego Katedrę Chemii na tej uczelni. Od 1822 zastępował go jako wykładowca chemii. Z polecenia Śniadeckiego objął w 1822 kierownictwo Katedry (początkowo jako zastępca profesora, od 1826 jako adiunkt, od 1829 zaś jako profesor nadzwyczajny).

Po likwidacji Uniw. Wileńskiego obronił doktorat z medycyny (pod kierunkiem J. Śniadeckiego) i otrzymał stopień lekarza I klasy, dzięki czemu mógł 13 V 1832 zostać mianowany profesorem Akad. Medyko-Chirurgicznej w Wilnie, powstałej z przekształcenia wydziału medycznego uniwersytetu. W 1842 Akademia została przeniesiona do Kijowa i przekształcona w wydział medyczny Uniw. im. św. Włodzimierza. F. był pierwszym (obok innego Polaka, S. Zienowicza) uniwersyteckim wykładowcą chemii w Kijowie. Został mianowany profesorem zwyczajnym tej uczelni i wykładał na niej przez następne osiemnaście lat, organizując m.in. kursy dla przyrodników, lekarzy, farmaceutów oraz urządzając wykłady publiczne, które cieszyły się znaczną popularnością. W 1845 odbył podróż naukową za granicę, odwiedzając laboratoria na uniwersytecie w Giessen oraz w École des Mines w Paryżu. W 1854 otrzymał honorowy tytuł profesora

zasłużonego, a w 1859 przeszedł na emeryturę. W Kijowie pozostał do śmierci.

F. był jednym z pionierów polskiej terminologii chemicznej. Jego główne dzieło to *Chemia z zastosowaniem do sztuk i rzemiosł* (t. 1–3, Wilno 1827–29). Dalsze części tej pracy, z zamierzonych pięciu, nie zostały napisane. Podręcznik świadczył o głębokiej wiedzy chemicznej F. oraz o znajomości najnowszych osiągnięć naukowych w tej dziedzinie. Stanowił rzetelne kompendium z zakresu związków nieorganicznych, jednak tytułowe „zastosowanie do sztuk i rzemiosł” zostało potraktowane raczej skrótowo. W pracy widoczny był wpływ Jędrzeja Śniadeckiego. Za 3. tom tego dzieła Fonberg otrzymał list z podziękowaniami od ministra oświaty, a od cara Mikołaja I pierścień z brylantem. Do innych ważniejszych jego prac należały: *Słownik wyrazów chemicznych* (Wilno 1825), *Nomenklatura chemiczna Berzeliusa*, „Wizerunki i Roztrząsania Naukowe. Poczət Nowy” t. 17, Wilno 1837 (tekst ogłoszony bezimiennie, ale autorstwo F. ustalił w sposób pewny J. Bieliński), *Wykład teorii gorzenia* (Wilno 1821), *Wiadomość o cholercie i o sposobach oczyszczania powietrza w czasie panującej zarazy* (Wilno 1830, wspólnie z F. Rymkiewiczem), a także *Wiadomość początkowa chemii ułożona dla klasy III szkół powiatowych* (Wilno 1827, praca ta składała się z dwóch części: „chemii ogólnej, czyli nieorganicznej” oraz „chemii organicznej”). W 1830 Uniw. Wileński oddelegował go do Druskiennik w celu zbadania tamtejszych wód mineralnych. Wyniki tych badań F. przedstawił w pracy *Opisanie wody mineralnej druskiennickiej* („Wizerunki i Roztrząsania Naukowe” Wilno 1835, t. 11, oddzielne wydanie pod tym samym tytułem, Wilno 1838). Prowadził także badania składu wód kijowskich oraz płynów ustrojowych, m.in. wykonał analizę składu soku żołądkowego, oraz prace analityczne nad moczem i krwią diabetyków (*Beobachtungen über den Harn und Blut diabetischer Kranken*, „Liebig's Annalen der Chemie und Pharmazie” 1847, Nr. 63). W badaniach tych F. stwierdził, iż w ulegającym fermentacji alkoholowej moczu chorych nie udaje się stwierdzić obecności alkoholu, co tłumaczył dalszym utlenianiem tego związku. Nie zdołał jednak określić, jakie substancje są odpowiedzialne za utlenianie alkoholu.

Możliwe, iż jego badania zawartości cukru we krwi diabetyków były pierwszymi w skali światowej.

PSB (T. Turkowski).

J. Bieliński: *Uniwersytet Wileński*, t. 3, Kraków 1899–1900; *Encyklopedia powszechna S. Orgelbranda*, t. 5, Warszawa 1899; W. Leppert: *Rys rozwoju chemii w Polsce do roku 1830*, Warszawa 1917, s. 68–75; H. Lichocka: *Badania leczniczych wód mineralnych (1800–1858) z perspektywy rozwoju chemii*, Wrocław 1989; I.Z. Siemion: *Wilno chemiczne do połowy XIX stulecia*, Warszawa 2009; J.I. Sołowjew: *Istoria chimii w Rossiji. Naucznyje centry i osnownyje napravlenija issljedowanij*, Moskwa 1985; K. Zięborak: *Prof. Ignacy Fonberg w 200 rocznicę urodzin*, „Przemysł Chemiczny” 2001, nr 12; Zn[atowicz B.]: *Ś.p. Ignacy Fonberg*, „Wszechświat” 1891, t. 10, nr 49.

Marcin Dolecki

[Poprzedni](#)
[Następny](#)